

In the article the problem of Ukrainian identity as a component of national consciousness on the material of texts by Yuriy Klen. The author tries to prove that the basic concepts of works of the poet, whose origin comes from two cultures — Ukrainian and German — can be deeply viewed only through the nation problems.

Key words and word combination: national identity, neoclassic, culture, understanding of the history.

Отримано: 2.09.2009 р.

УДК 371(477)

Н. М. Огієнко

Чернігівський державний педагогічний університет

ДУХОВНІ НАСТАНОВИ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

У статті висвітлюються духовні повчання митрополита Іларіона стосовно Таїнства Хрещення і розкривається їх значимість для сьогодення.

Ключові слова: духовність, Таїнства, Хрещення.

У сучасних умовах реформування освіти великого значення набуває розробка науково-теоретичних і прикладних аспектів проблеми духовного розвитку підрастаючого покоління, здатного жити і працювати в третьому тисячолітті на оновлених, гуманістичних засадах.

Успішне вирішення цього питання неможливе без врахування цінних здобутків педагогів та громадських діячів минулого, які залишили багату педагогічну спадщину, що містить великий виховний потенціал.

Вагомий внесок у розробку проблеми духовного розвитку особистості зробив видатний український учений і богослов І. Огієнко, творчий доробок якого ще маловивчений у зазначеному контексті через відомі ідеологічні обставини.

Маючи тверду віру і надію у краще майбутнє українського народу, митрополит Іларіон, працюючи на чужині, створив низку безцінних творів, у яких вміщено духовні настанови і поради, що охоплюють весь період життя людини — від народження і до смерті.

За глибоким переконанням І. Огієнка, духовний розвиток дитини необхідно здійснювати з перших днів її життя, починаючи з правильно-го вибору імені і залучення до встановлених церквою святих Таїнств.

Настанови митрополита Іларіона стосовно наречення імені неможляті розкриті нами у попередньому збірнику [3], метою даної статті є висвітлення поглядів відомого богослова на життєво важливі церковні Таїнства, зокрема Таїнство святого Хрещення і його значення в контексті сьогодення.

Скільки існує святих Таїнств, що вони означають, чому так називаються? — відповіді на ці запитання знаходимо у книзі Митропо-

лита Іларіона «Православна віра», виданій у Вінніпезі у 1957 році. У ній, у підрозділі 15, який так і називається «Про святі Таїнства», автор зазначає: «Віруємо, що в церкві є євангельські Таїнства, числом сім, — ні менш, ні більше. Число Таїнств понад сім вимудане нерозумними еретиками. Седмеричне число Таїнств, як і інші Догмати Православної Віри, засноване на Святому Писанні» [2, с. 44].

В число семи церковних Таїнств, зазначених у книзі митрополита Іларіона, входять: Таїнство Хрещення, Миропомазання, Священства, Євхаристії, Покаяння, Вінчання та Єлеосвячення (Соборування). За своїм глибинним змістом та містичною сутністю вони відрізняються від традиційних обрядів і не зводяться до них. Як відомо, обрядом є зовнішній вияв благодійності людини, що виражає її віру. Таїнство визначається у православної літературі як особливе священнодійство, під час якого Церква молитовно закликає Духа Святого і Його Благодать невидимо сходять на віруючих, освячуючи їх. На складну внутрішню структуру Таїнства вказує й митрополит Іларіон, зазначаючи у своїй книзі, що «Таїнства складаються з природного й надприродного, і вони не є тільки знаки Божих Обітниць. Ми визнаємо їх засобом, які неодмінно діють Благодаттю на тих, хто приступає до них» [1, с. 46].

Першим Таїнством, названим І. Огієнком згідно з Догматами Православ'я, є Таїнство Хрещення, яке відкриває шлях до християнства і без якого не можуть бути здійснені всі інші церковні Таїнства.

Основою є на висловлюваннях євангелістів (Матвія, Марка, Іоанна), Діяннях святих Апостолів, митрополит Іларіон наголошує на великому значенні цього Таїнства, як необхідної умови для спасіння: «Віруємо, що Святе Хрещення, заповідане Господом і яке робиться во Ім'я Святої Трійці, потрібне всім. Без нього ніхто не може спастись, як говорить Господь: «Коли хто з води й Духа не родиться, той не може увійти в Царство Боже» [1, с. 47].

З огляду на важливість Таїнства Хрещення, глибинний сенс якого повинен усвідомлювати кожен християнин, митрополит Іларіон присвятив йому цілу книгу «Таїнство Хрещення православної церкви» (Вінніпег, 1956 р.), у якій розкриваються духовні основи цього священнодійства. Зокрема, предметом наукового зацікавлення автора були такі питання як: сутність Таїнства Хрещення та історія його запровадження, наречення імені дитині восьмого дня, вводи, підготовка до Святого Хрещення і його здійснення (хто і в якому місці може його чинити), коли і як хрестить мирянин, хрещення дорослих, пострижини, перехрещування в разі потреби іновірців і т.і.

У зв'язку із обширністю розглядуваної тематики, коротко зупинимось лише на найважливіших і найактуальніших для сьогодення аспектах Таїнства Хрещення. Його сутність митрополит Іларіон визначає так: «Хрещення є Таїнство, в якому віруючий, — через потрійне погруження (чи в інший спосіб) в воду, з прикликанням Бога Отця, і Сина, і Святого Духа, — вмирає для життя гріховного тілесного, і народжується від Духа Святого в життя святе духовне. Інши-

ми словами: Хрещення є Таїнство, в якому охрещений в Святу Трійцю очищується Божою Благодаттю від усякого гріха, і стає оправданим та освяченим» [2, с. 3].

Наслідки Хрещення коротко такі, — зазначає далі митрополит Іларіон, — по-перше, через нього дається відпущення в прабатьківському гріху й у всіх інших гріхах, зроблених тим, хто хреститься. По-друге, той, хто хреститься, звільняється від усякої кари, якій підлягає кожен і за природжений гріх і за власні смертні гріхи. По-третє, Хрещення дає блаженне безсмертя, бо, звільнюючи людей від попередніх гріхів, робить їх Храмами Божими [1, с. 49].

Компетентно й науково виважено розглянувши значну кількість першоджерел, І. Огієнко подав у своїй книзі детальний опис правильного здійснення чину Хрещення, наголошуючи при цьому, що кожен священник повинен дуже добре знати символічний зміст хрещальних обрядів і строго їх дотримуватися, тому що встановлені вони були ще за Апостольських часів і їх зберегло до наших часів Священне Передання Вселенської Церкви.

Так, у Таїнстві Хрещення виділяється підготовчий період (Оглашення), обертання охрещуваного на Схід (до Христа), дмухання освяченої людини в лице охрещуваного для відігнання демона, обертання охрещуваної людини на Захід і відречення її від сатани. «Головною формулою Хрещення, — зазначає митрополит Іларіон — є трикратне погруження охрещуваного в воду з трикратним виголошенням, а саме: 1. Перше погруження в воду й виголошення: «Охрещується раб Божий (ім'я) во ім'я Отця, амінь». 2. Друге погруження: «І Сина, амінь». 3. Третє погруження: «і Святого Духа, амінь» [2, с. 29-30].

Цю головну формулу Хрещення повинен знати кожен християнин, тому що в разі смертельної небезпеки для немовляти, яке народилося дуже кволим, охрестити його може, в разі відсутності священника, кожна православна благочестива людина, що знаходиться поруч.

Характеризуючи особливості здійснення Таїнства Хрещення, митрополит Іларіон подає ще низку важливих настанов, які необхідно знати сучасним молодим подружжям, які хочуть охрестити народжене дитя. І в першу чергу це стосується вибору восприємників (кумів), які стануть для дитини хрещеним батьком і хрещеною матір'ю.

Із сучасної православної практики відомо, як безвідповідально і несерйозно підходять іноді люди до вибору хрещених батьків. Зазвичай ними стають друзі чи просто знайомі, які не відповідають мінімальним вимогам Церкви (не знають жодної молитви, не носять хрестик, не вміють правильно хреститися і т.і.) і зовсім не усвідомлюють своїх обов'язків по відношенню до охрещуваної дитини.

Акцентуючи увагу на великій відповідальності хрещених батьків дитини, митрополит Іларіон називає такі їх обов'язки:

1. Восприємники беруть на себе обов'язок навчити свого хрещеника головних основ Християнської Віри.
2. Беруть на себе також обов'язок виховати свого хрещеника в християнських чеснотах, у житті в благочесті, бо взялися за це перед Господом.

3. В разі потреби (смерті батьків і т.і.) восприємники зобов'язані стати правдивими батьками для своїх хрещеників. Це дуже важливий і великий обов'язок [2, с. 49].

До самих кумів теж ставляться певні вимоги: вони мусять бути тільки православними, повнолітніми, добре знати основи Православної Віри, вести чеснотне життя, не можуть бути між собою одруженими, повинні бути різної статі (тобто чоловік і жінка, а не два чоловіки чи дві жінки). І найголовніше звичайно, чого не знає сучасна молодь, це те, що хрещені батьки повинні завжди, до кінця своїх днів молитися за похресників, тому що прийнявши дитину від купелі хрещення, вони на все життя беруть на себе відповідальність за її духовний розвиток і будуть відповідати за це на Страшному Суді.

Ще одним аспектом Таїнства Хрещення, про який не знають в силу своєї некомпетентності деякі молоді батьки, є питання про те, коли потрібно хрестити дитину. Із життєвої практики відомо непоодинокі випадки, коли молоде подружжя не спішить охрестити дитину, мотивуючи це її малолітством і неспроможністю усвідомити значення хрещальних обрядів. На їх думку, потрібно зачекати, поки дитина підросте і сама свідомо обере для себе шлях християнства.

Митрополит Іларіон дає чітку й однозначну відповідь на це питання: «Відкладати Хрещення на довгий час ніколи не треба, і обов'язком священика є пригадати батькам про конечну потребу таки приспішити з Хрещенням, коли вони занадто його відкладають. Завжди ліпше охрестити дитину незабаром по народженні» [2, с. 43]. Переваги цього є очевидними: по-перше, зразу при Хрещенні дитині дається Ангел-охоронець, який захищає її все життя, по-друге, в разі смерті, вона вже не вмере неохрещеною, і по-третє, за охрещену дитину може здійснюватись церковна молитва, яка має велику силу.

Таким чином, проведений нами аналіз поглядів митрополита Іларіона на Таїнство Хрещення свідчить, що він надавав йому виключно великого значення як священнодійству, на основі якого має здійснюватися подальше духовне становлення особистості.

Список використаних джерел:

1. Митрополит Іларіон. Таїнство хрещення православної церкви. — Вінніпег, 1956. — 187 с.
2. Митрополит Іларіон. Православна віра. — Вінніпег, 1957. — 200 с.
3. Огієнко Н.М. Духовні настанови митрополита Іларіона в контексті сучасності // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: Науковий збірник. — Кам'янець-Подільський, 2008. — №1. — С.284-287.

The article deals with spiritual precept of metropolitan Ilarion light up in relation to mystery of Christening and their meaningfulness opens up for today.

Key words: spirituality, mysteries, Christening.

Отримано: 8.09.2009 р.